

OAJ eduskuntavaali- ja hallitusohjelmataavoitteet (hyväksytty)

Sisällys

OAJ:n ratkaisut seuraavalle hallituskaudelle - tiivistelmä.Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

1. Koulutus- ja osaamistason nosto edellyttää vahvaa ohjausta ja riittäviä resursseja..... Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

1. Vahvistetaan kasvatuksen, koulutuksen ja tutkimuksen rahoitusta läpi koulutusketjun**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**
2. Lainsäädännön, rahoituksen ja valvonnan on ohjattava koulutuksen järjestäjiä turvaamaan sivistykselliset perusoikeudet**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**
3. Uudistetaan kuntien ohjausta vahvistamaan kasvatuksen ja koulutuksen laatua kaikkialla Suomessa**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**
4. Käynnistetään koulutuksen saavutettavuusohjelma, jolla varmistetaan laadukas kasvatus ja koulutus sekä jatkuvan oppimisen mahdollisuudet eri puolilla Suomea
Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
5. Vahvistetaan sitoutumista osaamis- ja koulutustason nostoon laatimalla tavoitteelle seurantaohjelma mittareineen**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

2. Kasvatus- ja koulutusalan laatu turvataan panostamalla henkilöstön koulutukseen-ja oppilaitosten johtamiseen..... Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

1. Perustetaan opettajarekisteri opettajankoulutusmäärien ennakkoinnin ja alan tutkimuksen pohjaksi.....**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**
2. Opettajien vahva osaaminen varmistetaan vain tarkoilla kelpoisuusvaatimuksilla
Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
3. Vakinaistetaan opettajankoulutusfoorumi pysyväksi toimielimeksi **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**
4. Vahvistetaan oppilaitosten pedagogista johtamista ..**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**
5. Säädetään opetuslalle täydennyskoulutusvelvoite ja oikeus mentorointiin työuran alussa osaamisen ajantasaisuuden ja opetuksen laadun turvaamiseksi
Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

3. Vahvistetaan jokaisen oikeutta turvallisuuteen ja hyvinvointiin oppilaitoksissa Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

1. Parannetaan työrauhaa ja turvallisuutta oppilaitoksissa lainsäädäntöä täsmentämällä ja rehtoreiden ja opettajien toimivaltuuksia lisäämällä **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

2. Lisätään koulupäivän jälkeisten harrastusmahdollisuuksien saavutettavuutta **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

3. Parannetaan monialaista yhteistyötä sekä oppilas- ja opiskeluhuollon riittävyttä oppilaitoksissa hyvinvoinnin vahvistamiseksi.. **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

4. Parannetaan opetustoimen mahdollisuuksia tukea lastensuojelussa olevan lapsen oppivelvollisuuden toteutumista ja hyvinvointia.... **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

5. Huoltajien vastuuta lapsen oppivelvollisuuden suorittamisesta tulee vahvistaa **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

4. Suomen menestyminen edellyttää kansainvälisyyttä ja koulutuksen tuella onnistunutta maahanmuuttoa **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

1. Luodaan uusi vahvistetun kielenoppimisen malli varmistamaan vahva alku opetuskielen oppimiselle esi- ja perusopetuksessa **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

2. Jatketaan toimia S2- ja oman äidinkielen opetuksen kehittämiseksi **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

3. Vahvistetaan myöhemmin maahan saapuvien nuorten opetuskielen hallintaa ja sujuvaa polkua toisen asteen opintoihin **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

4. Selvitetään kotoutumiskoulutuksen laatua ja vahvistetaan sen vaikuttavuutta selvityksen pohjalta **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

5. Luodaan edellytyksiä osaajien liikkuvuudelle sekä koulutuksen ja tutkimuksen kehittymiselle kansainvälisyyttä vahvistamalla **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

5. Toimenpiteet osaamis- ja koulutustason vahvistamiseksi koko koulutusketjussa – koulutusastekohtaiset tavoitteet..... **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

Varhaiskasvatus- ja esiopetustavoitteet.... **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

1. Jatketaan toimia, joilla varmistetaan laadukkaan varhaiskasvatuksen edellyttämä henkilöstö kohti vuotta 2030 **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

2. Vahvistetaan varhaiskasvatuksen asemaa osana koulutusjärjestelmää **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

3. Vahvistetaan esiopetusta koulutuksellisen tasa-arvon parantamiseksi **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

4. Vahvistetaan varhaiskasvatuksen tuen lainsäädäntöä ja yhtenäistetään sitä esiopetuksen tuen kanssa.....**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

5. Turvataan lapsille riittävän pienet ja pysyvät ryhmät..**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

Perusopetustavoitteet..... **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

1. Hallitus sitoutuu oppimisen ja koulunkäynnin tuen korjaustoimiin perusopetuslain toimeenpanon seurannan ja siitä tehdyn arvioinnin pohjalta .. **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

2. Uudistetaan perusopetuksen tuntijako ja nostetaan vähimmäistuntimäärää yhdenvertaisuuden parantamiseksi**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

3. Uudistetaan perusopetuksen opetussuunnitelma vahvistamaan perustaitoja ja oppimistuloksia**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

4. Tuetaan vuorovaikutusta ja opetuksen eriyttämistä alas- ja ylöspäin antamalla suositus laadukkaaseen perusopetuksen ryhmien opettajamitoitukseen **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

5. Laajennetaan tuntijaossa opiskeltavien kielten valikoimaa ja tarjonnan monipuolisuutta.....**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

Perusopetuksen ja toisen asteen välisen nivelvaiheen tavoitteet **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

Lukiotavoitteet..... **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

1. Kehitetään rahoitusjärjestelmää turvaamaan alueellisesti saavutettava lukiokoulutus**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

2. Turvataan opiskelijan oikeus lähiopetukseen ja vahvistetaan tarpeellisia opiskelu- sekä vuorovaikutustaitoja.....**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

3. Lukiokoulutuksen laatua ja yhdenvertaisuutta ohjaamaan laaditaan valtakunnalliset laatutavoitteet**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

4. Selvitetään oppimisen tuen uudistuksen vaikutuksia lukiokoulutuksessa ja varmistetaan lisärahoituksen kohdentuminen oppimisen tukeen **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

Ammatillisen toisen asteen tavoitteet **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

1. Lisätään ammatillisen koulutuksen lähiopetusta turvaamaan työelämään ja jatko-opintoihin tarvittava osaaminen**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

2. Ammatillisen koulutuksen käyneiden osaamisen ajantasaisuudesta ja jatkuvasta oppimisesta huolehtimalla turvataan pitkät työurat ja vahva kilpailukyky

Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

3. Turvataan opiskelijoiden oikeus laadukkaaseen ja yhdenvertaiseen ammatilliseen koulutukseen laatimalla kansalliset laatukriteerit **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

4. Turvataan ammatillisen koulutuksen saavutettavuus **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

Taiteen perusopetuksen tavoitteet..... Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

1. Taiteen perusopetuksen kokonaisuudistuksen tavoitteiden saavuttamista seurataan ja arvioidaan.....**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

2. Taiteen perusopetuksen tunnettuutta ja siihen osallistumista vahvistetaan erityisesti haavoittuviin väestöryhmiin kuuluvien nuorten osalta **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

Vapaan sivistystyön tavoitteet Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

1. Vahvistetaan kansalaisopistojen antamaa koulutusta maahanmuuttajataustaisille vanhemmille ja aikuisille sekä toteutetaan tätä koskeva pilottihanke.....**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

2. Vapaan sivistystyön toimijoiden mahdollisuuksia järjestää opiskeluvalmiuksia ja elämän hallintaa tukevia koulutuksia laajennetaan.....**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

3. Turvataan vapaan sivistystyön kurssimaksujen kohtuullisuudella jatkuvan oppimisen ja harrastusmahdollisuuksien saavutettavuus kaiken ikäisille ja taustaisille kansalaisille.....**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

Yliopisto- ja ammattikorkeakoulutavoitteet.....Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

1. Turvataan korkeakoulutuksen laatu koulutus- ja osaamistason nousun mahdollistamiseksi**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

2. Kehitetään korkeakoulujärjestelmää hallitusti ja säilytetään kahden rinnakkaisen korkeakoulun mallin vahvuudet **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

3. Vahvistetaan korkeakoulujen akateemista vapautta turvaamalla vahvat toimintaedellytykset**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

4. Jatketaan työtä sen eteen, että korkeakoulut ovat hyviä työpaikkoja ja houkuttelevat jatkossakin parhaita osaajia....**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

6. Vahvistetaan työn tuottavuutta ja kasvun edellytyksiä tukemalla työkykyä ja työelämän vakautta Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

1. Tehdään oppilaitoksista turvallisia työpaikkoja ja oppimisympäristöjä alan omalla työsuojeluohjelmalla**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**
 2. Lisätään työkykyä ja työhyvinvointia tukevia toimia työn tuottavuuden parantamiseksi ja työurien pidentämiseksi....**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**
 3. Parannetaan palvelussuhdeturvaa ostovoiman vahvistamiseksi ja työelämän vakauden lisäämiseksi.....**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**
 4. Opetusalan tekijänoikeuksia on vahvistettava**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**
 5. Työttömyysturvaa on kehitettävä**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**
- 7. Reilut työmarkkinat takaavat vakaan talouskasvun ja yhteiskuntarauhan** Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
1. Yhteiskuntarauha ja sisäinen vakaus turvataan sopimusyhteiskuntaa ja työriitojen sovittelujärjestelmää vahvistamalla**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**
 2. Jokaisen työntekijän täysi osaaminen saadaan taustasta riippumatta käyttöön työelämän yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistämällä **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**
 3. Epäasiallinen kohtelu ja väkivallan uhka on kitkettävä työelämästä..... 27
 4. Lain turvaa työelämän heikommalle osapuolelle on vahvistettava **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

OAJ:n ratkaisut seuraavalle hallituskaudelle - tiivistelmä

Korkea koulutus- ja osaamistaso ovat Suomen menestymisen ja kasvun edellytyksiä. OAJ esittää ratkaisunsa koulutus- ja osaamistason nostamiseen. Haluamme myös edistää hyvinvointia ja turvallisuutta niin oppimisympäristöissä kuin työelämässäkin.

1. Vahva ohjaus ja riittävät resurssit

Koulutus- ja osaamistason noston tavoitteelle on laaja parlamentaarinen kannatus. Tämä kannatus on kuitenkin konkretisoiduttava sitoutumiseksi riittäviin resursseihin, joilla koulutus- ja osaamistason nosto on toteutettavissa. Leikkaamiseen koulutuksesta ja tutkimuksesta Suomella ei ole varaa, sen sijaan ikäluokkien pienenemisestä vapautuvat resurssit on kohdennettava koulutuksen vahvistamiseen. Koulutuksen laadun ja yhdenvertaisuuden turvaamiseksi koulutuksen järjestäjiä on ohjattava selkeällä lainsäädännöllä.

2. Henkilöstön koulutus ja oppilaitosten johtaminen

Opettajien vahva ja ajantasainen osaaminen on keskeisin koulutuksen laadun tekijä. Tämän turvaamiseksi OAJ vaatii kelpoisuusvaatimuksista kiinni pitämistä ja täydennyskoulutusvelvoitetta. Opettajankoulutusmäärien ennakoiduksi on perustettava opettajarekisteri. Johtamisosaamista ja johtamisjärjestelmän resursseja on vahvistettava oppilaitoksissa.

3. Turvallisuus ja hyvinvointi oppilaitoksissa

Oppimista ei voi tapahtua ilman turvallisuuden tunnetta, työrauhaa ja hyvinvointia. OAJ esittää turvaamis- ja kurinpitotoimia koskevan lainsäädännön täsmentämistä sekä viranomaisten yhteistyön ja tiedonkulun kehittämistä. Oppilas- ja opiskelijahuoltoa on vahvistettava ja etenkin tunnistettava tuen tarve tilanteissa, joissa lapsi tai nuori ei ole koulunkäyntikykyinen. Myös huoltajan vastuuta oppivelvollisuuden suorittamisesta on täsmennettävä.

4. Kansainvälisyys ja koulutuksen avulla onnistunut maahanmuutto

Pienenevien ikäluokkien Suomi ei pärjää ilman maahanmuuttoa, ja menestyvä elinkeinoelämä tarvitsee kansainvälisiä osaajia niin suorittavan kuin korkean asiantuntemuksen työtehtäviin. Koulutus on keskeisin keino edistää onnistunutta maahanmuuttoa ja kiinnittymistä yhteiskuntaan sekä työmarkkinoille. OAJ esittää panostuksia etenkin kielenoppimiseen ja kotoutumiskoulutuksen laatuun.

5. Toimenpiteet koko koulutusketjun vahvistamiseksi kaikilla koulutusasteilla

Koulutus ja oppiminen muodostavat ketjun, jossa oppiminen alkaa jo varhaiskasvatuksesta ja jatkuu läpi elämän aina korkeimpaan koulutukseen asti.

Siksi koulutus- ja osaamistason nosto edellyttää koulutusketjun vahvistamista sen kaikilla tasoilla. OAJ esittää konkreettisia ratkaisuja koulutuksen laadun vahvistamiseksi kaikille koulutusasteille.

6. Työkyvyn tukeminen ja työelämän vakaus

Työkykyä ja työhyvinvointia edistämällä voidaan parantaa työelämän laatua, mutta myös pidentää työuria ja vaikuttaa positiivisesti julkiseen talouteen. OAJ esittää kasvatus-, opetus- ja tutkimusalalle omaa työsuojeluohjelmaa. Työterveyshuoltoa on kehitettävä ja työn kuormittavuutta on ehkäistävä myös psykososiaalisen kuormituksen osalta. Työelämän vakautta on vahvistettava palvelussuhdeturvaa parantamalla erityisesti irtisanomisten ja määräaikaisturvausten osalta.

7. Reilut työmarkkinat

Yhteiskuntarauha ja sisäinen vakaus epävarmoina aikoina turvataan rakentamalla työmarkkinoiden työrauhaa ja sopimisen kulttuuria sanelupolitiikan sijaan. Siksi OAJ esittää muun muassa sovittelujärjestelmän vahvistamista. Jotta yhteiskunnan ydintehtäviä hoitamaan saadaan jatkossakin houkuteltua osaajia, on palkka-tasa-arvoa vahvistettava. Lain on turvattava työelämässä heikompa osapuolta. Riitaprosessien sujuvuutta on parannettava ja työntekijäjärjestöille tulee säätää kanneoikeus.

1. Koulutus- ja osaamistason nosto edellyttää vahvaa ohjausta ja riittäviä resursseja

1. Vahvistetaan kasvatuksen, koulutuksen ja tutkimuksen rahoitusta läpi koulutusketjun

Osaamis- ja koulutustason lasku on Suomelle kohtalon kysymys. **Koulutus- ja osaamistason noston edellyttämistä toimista ja niiden vaatimista taloudellisista panostuksista on laadittava pitkän aikavälin suunnitelma**, jolle on haettava laaja parlamentaarinen tuki.

Varmistetaan kaikkien koulutusmuotojen toiminnan pitkäjänteisyys ja vakaus **riittävällä perusrahoituksella**, jota täydennetään tarkkaan suunnatuilla, vähintään useamman vuoden kestävillä hankerahoituksilla, joiden vaikuttavuutta tutkitaan.

Pidetään yllä ja kehitetään opetus- ja kulttuuriministeriön jakamaa **laatu- ja tasa-arvorahoitusta** ja laajennetaan sen käyttöä myös toisen asteen oppilaitoksiin.

Pidetään kiinni parlamentaarisesta T&K-linjauksesta ja mahdollistetaan tämän rahoituksen kohdentaminen nykyistä laajemmin myös korkeakoulujen perusrahoitukseen.

Lapsimäärän vähentyminen haastaa koulutusjärjestelmän toimivuutta. **Suunnataan lapsimäärän vähentymisestä vapautuvat rahat takaisin koulutusjärjestelmään** vahvistamaan koulutuksen laatua ja yhdenvertaisuutta. **Leikkauksia ei tule tehdä missään koulutusmuodossa**. Ne olisivat tässä tilanteessa suora leikkaus Suomen tulevaisuudesta.

2. Lainsäädännön, rahoituksen ja valvonnan on ohjattava koulutuksen järjestäjiä turvaamaan sivistykselliset perusoikeudet

Niukat resurssit kasvatuksen, koulutuksen ja tutkimuksen kentällä on käytettävä tehokkaasti ja rahoituksen on ohjauduttava ydintoimintoihin. **Koulutuksen järjestäjiä on siksi ohjattava selkeällä lainsäädännöllä, ei norminpurulla, suuntaamaan resurssit lainsäädännön tavoitteiden mukaisesti. Rahoituksen läpinäkyvyyttä on lisättävä**, jotta sen käytön seuraaminen on mahdollista.

Rahoituksen jaossa kriteerit täyttävien **koulutuksen järjestäjien** (ml. yksityiset järjestäjät ja valtio) **kohtelun on oltava tasapuolista. Yksityinen järjestäminen on perustuttava luvanvaraisuuteen ja voiton tavoittelua julkisella rahoituksella järjestettävässä koulutuksessa ei pidä sallia**. Myös varhaiskasvatuksessa tavoitteena on oltava voitontavoittelun kieltäminen vastaavalla tavalla kuin muualla koulutussektorilla.

Alueiden, kuntien ja jopa koulujen välisten erojen kasvaessa **Lupa- ja valvontaviraston oma-aloitteista puuttumisoikeutta on vahvistettava**. Viraston valvontatehtävänä on oltava kasvatusta- ja koulutuspalveluiden järjestämisessä esiintyvien erojen sekä valtakunnallisten laatutavoitteiden ja -strategioiden toteutumisen säännöllinen arviointi osana peruspalveluiden arviointityötä sekä informaatio-ohjausta. Tähän on osoitettava riittävät voimavarat.

3. Uudistetaan kuntien ohjausta vahvistamaan kasvatuksen ja koulutuksen laatua kaikkialla Suomessa

Kuntien keskeisin tehtävä on laadukkaan kasvatuksen ja koulutuksen järjestäminen. Suomen osaamis- ja koulutustason nosto on suurelta osin kuntien vastuulla. Tavoitetta ei tulla saavuttamaan, ellei kunnilla ole kykyä ylläpitää kasvatuksen ja koulutuksen laatua kaikkialla Suomessa. Kuntien ohjausta on uudistettava siten, että palvelut saadaan järjestettyä laadukkaasti. Tämä edellyttää **laajamittaista kuntien rahoitusjärjestelmää koskevaa uudistusta, järjestämiskriteerien asettamista kasvatukselle ja koulutukselle sekä kriisikuntamenettelyn uudistamista** tunnistamaan myös palveluiden laadullisia tekijöitä.

4. Käynnistetään koulutuksen saavutettavuusohjelma, jolla varmistetaan laadukas kasvatusta ja koulutus sekä jatkuvan oppimisen mahdollisuudet eri puolilla Suomea

Ikäluokkien pienentyminen muuttaa kasvatusta ja koulutusta järjestämistä merkittävästi. Koulutusmahdollisuuksien turvaaminen ja palveluiden järjestäminen eri puolilla Suomea vaatii toteutuakseen erityisiä toimia. Työmarkkinoilla tapahtuva murros taas edellyttää mahdollisuutta uudelleen kouluttautua ketterästi alueen elinkeinoelämän tarpeiden mukaisesti.

Käynnistetään erityinen **koulutuksen saavutettavuusohjelma**, jolla turvataan kasvatusta ja koulutusta järjestäminen ja saavutettavuus sekä tarvittavan työvoiman saatavuus erityisesti harvaan asutulla seudulla. Osana ohjelmaa kunnille luodaan kannusteet palveluiden järjestämiseen yhteistyössä.

Luodaan **jatkuvaan oppimiseen toimiva ratkaisu** sekä säädetään lakkautetun aikuiskoulutustuen tilalle uusi rahoitusmalli.

5. Vahvistetaan sitoutumista osaamis- ja koulutustason nostoon laatimalla tavoitteelle seurantaohjelma mittareineen

Osaamis- ja koulutustason nosto on Suomen tulevan menestymisen kannalta keskeisintä. Tavoite on laajasti kannatettu, muttei sen toteutuminen voi perustua vain juhlapuheisiin. Seuraavalla hallituskaudella on sitouduttava tavoitteen edellyttämiin toimenpiteisiin ja niiden rahoitukseen. On luotava **seurantaohjelma, jolla osaamis- ja koulutustasotavoitteiden etenemistä voidaan seurata**. Mittareina ohjelmassa voivat toimia muun muassa kansalliset ja kansainväliset osaamistason mittaukset sekä

koulutustason kehitys hallituskauden aikana, koulutukseen sisäänottomäärät ja läpäisyaste. Lisäksi pitää **vahvistaa kasvatus- ja koulutusalan tutkimusta** ja sen käyttämistä koulutuksessa tehtävien uudistusten vaikutusarviointiin ja seurantaan.

2. Kasvatus- ja koulutusalan laatu turvataan panostamalla henkilöstön koulutukseen ja oppilaitosten johtamiseen

6. Perustetaan opettajarekisteri opettajankoulutusmäärien ennakkoinnin ja alan tutkimuksen pohjaksi

Opettajarekisteri on perustettava kokonaiskuvan muodostamiseksi opettajamääristä kaikilla koulutusasteilla. Rekisteristä saataisiin ajantasainen tieto opetusalan tehtävä- ja aluekohtaisesta kelpoisuustilanteesta, työvoimatarpeesta sekä alalta poissiirtymisestä. Tämän kaltainen kattava tieto henkilöstöstä on välttämätön sen suunnittelemiseksi, kuinka paljon opettajia tulisi kouluttaa tulevaisuudessa niin peruskoulutusten kuin alan sisäisten lisäpätevyyskoulutusten osalta. Rekisteri antaisi myös tietoa opettajien ja esihenkilöiden uranaikaisesta kouluttautumisesta. Kattava opettajatieto on välttämätön perustieto myös kasvatus- ja opetusalaan koskevan tutkimuksen tarpeisiin.

7. Opettajien vahva osaaminen varmistetaan vain tarkoilla kelpoisuusvaatimuksilla

Korkeatasoinen opettajankoulutus on keskeinen opetuksen ja oppilaitosten toiminnan laadun varmistaja. Opettajankoulutuksen taso ja opettajien osaaminen voidaan turvata vain vahvoilla kelpoisuusvaatimuksilla kaikkia koulutusmuotoja koskien. Siksi **kelpoisuusvaatimuksista on pidettävä kiinni, eikä nykyisiä kelpoisuusvaatimuksia tule milään osaltaan väljentää**. Lähtökohtaisesti kelpoisuusvaatimukset on asetettava myös niille opettajaryhmille, joille niitä ei vielä ole säädetty.

Jotta kelpoisten opettajien antama opetus voidaan turvata myös oppijamäärien laskiessa, tulee opettajille **mahdollistaa useampien opettajakelpoisuuksien hankkiminen nykyistä joustavammilla opintomahdollisuuksilla**. Työnantajia on vastuutettava mahdollistamaan lisäkelpoisuuksiin johtavien koulutusten suorittaminen tarvittaessa myös osittain työajalla.

8. Vakinaistetaan opettajankoulutusfoorumi pysyväksi toimielimeksi

Opettajankoulutuksien kehittämistä on tehtävä johdonmukaisesti ja suunnitelmallisesti. Tämä varmistetaan **vakinaistamalla Opettajankoulutusfoorumi pysyväksi toimielimeksi**, jota johtaa ja rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö. Opettajankoulutusfoorumin tehtävänä on kehittää opettajankoulutuksia yhteistyössä korkeakoulujen, sidosryhmien ja viranomaisten kanssa. Opettajankoulutuksissa tehtävää alan tutkimustyötä on vahvistettava, jotta saadaan tutkimukseen perustuvaa

tietoa muun muassa koulutuksen kehittämiseksi ja tehtyjen koulutus uudistusten arvioimiseksi.

9. Vahvistetaan oppilaitosten pedagogista johtamista

Kasvatus- ja opetusalan johtaminen vaatii erityisosaamista, joten alan esihenkilöiden **nykyisiä kelpoisuusvaatimuksia on täydennettävä johtamisopinnoilla**. Tämä työ on aloitettava johtajuuden kehittämishankeen (VEPO 2035) vuoteen 2035 ulottuvan johtajuuden kehittämissuunnitelman toimeenpanolla. Esihenkilötyön laatua ja johtamisjärjestelmän resursseja on vahvistettava esimerkiksi **määrittelemällä kohtuullinen yhden esihenkilön vastuulla oleva johdettavien määrä**.

10. Säädetään opetuslalle täydennyskoulutusvelvoite ja oikeus mentorointiin työuran alussa osaamisen ajantasaisuuden ja opetuksen laadun turvaamiseksi

Opettajien ja johtajien uranaikaista osaamisen kehittämistä on vahvistettava. Opettajat vastaavat kaikkien alojen osaajien kouluttamisesta. Opettajien oma ajantasainen osaaminen on turvattava **säättämällä velvollisuus työajalla tapahtuvaan täydennyskoulutukseen ja sen edellyttämästä rahoituksesta**. Lisäksi säädetään **oikeus kaksivuotiseen mentorointiin työuran alussa**.

3. Vahvistetaan jokaisen oikeutta turvallisuuteen ja hyvinvointiin oppilaitoksissa

11. Parannetaan työrauhaa ja turvallisuutta oppilaitoksissa lainsäädäntöä täsmentämällä ja rehtoreiden ja opettajien toimivaltuuksia lisäämällä

Oppilaitosten työrauhaa ja turvallisuutta vahvistetaan **selkeyttämällä turvaamis- ja kurinpitotoimia koskevaa lainsäädäntöä sekä lisäämällä rehtoreiden ja opettajien toimivaltuuksia**. Lisäksi oppijoille tulee säätää velvollisuus suorittaa heille määrätty kurinpitotoimet.

Opetuksen sekä arviointitietojen julkisuutta tulee rajoittaa, jotta oppijoiden oikeus yksityisyyteen voidaan turvata ja oppilaitosturvallisuudesta—huolehtia paremmin. **Viranomaisten välistä tiedonkulkua tulee sujuvoittaa** säätämällä ja ohjeistamalla siitä täsmällisemmin. Poliisin yhteistyötä oppilaitosten kanssa ja moniammatillista Ankkuri-toimintaa tulee edelleen kehittää.

12. Lisätään koulupäivän jälkeisten harrastusmahdollisuuksien saavutettavuutta

Hyvinvointia edistetään varmistamalla riittävä ja oikea-aikainen tuki eri elämäntilanteissa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi **koulupäivän jälkeisen koulujen kerhotoiminnan, taiteen perusopetuksen ja muiden harrastusmahdollisuuksien lisäämistä** sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen **ennaltaehkäisevän tuen vahvistamista**.

Harrastusmahdollisuuksien lisääminen tukee liikunnallisen elämäntavan kehittymistä ja mahdollistaa tutustumisen eri harrastuksiin sekä poistaa yksinäisyyttä ja turvattomuutta lasten iltapäivistä. Ensisijaisesti koulupäivien rakennetta ja kestoja on tarkasteltava Suomen poikkeuksellisen alhaisten oppituntimäärien kasvattamisen ja oppimistulosten vahvistamisen näkökulmasta.

13. Parannetaan monialaista yhteistyötä sekä oppilas- ja opiskeluhuollon riittävyttä oppilaitoksissa hyvinvoinnin vahvistamiseksi

Lasten ja nuorten hyvinvointi edellyttää monialaista ja -ammattillista tukea. **Oppilas- ja opiskelijahuoltoa tulee vahvistaa ja näiden palveluiden riittävyys turvata.** Tuodaan koulu- ja oppilaitosnuorisotyö sekä psykiatriset sairaanhoitajat osaksi palvelukokonaisuutta. Koulupsykologien ja kuraattorien saatavuus oppilaitoksissa varmistetaan ja lainsäädäntöä täsmennetään tältä osin. Kouluterveydenhoitajien roolia selkeytetään siten, että heidän tehtäviinsä kuuluu pitkäaikaissairaalan lapsen lääkehoidon tukeminen, äkillisten sairastumis- ja tapaturmatilanteiden arviointi sekä osallistuminen ensiapuun. Terveystieteiden ammattilaisten tehtävät eivät kuulu opettajille, ja siksi on tärkeää, että kouluissa on riittävä määrä kouluterveydenhuollon henkilöstöä vastaamaan oppilaiden terveydellisistä tarpeista.

On tunnistettava paremmin tilanteet, joissa lapsi tai nuori ei ole koulunkäyntikykyinen. **Koulunkäyntikyvyn arviointiprosessi tulee ottaa käyttöön ja mahdollistaa koulun ja opintojen joustava suorittaminen,** joka tukee myös oppilaan/opiskelijan kuntoutumista. **Poissaoloihin puuttumista vahvistetaan vastuuttamalla perhesosiaalityötä ja lastensuojelua.**

Tavoitteena tulee olla kokonaisvaltainen, saumaton ja vaikuttava tukijärjestelmä lasten ja nuorten arjessa.

14. Parannetaan opetustoimen mahdollisuuksia tukea lastensuojelussa olevan lapsen oppivelvollisuuden toteutumista ja hyvinvointia.

Oppilaitoksen ja lastensuojelun välistä yhteistyötä ja tiedonkulkua tulee selkeyttää. Lainsäädäntöä on muutettava siten, että koululla lastensuojeluilmoituksen tehneelle henkilölle kulkeutuu tieto ilmoituksen vastaanottamisesta ja sitä hoitavasta henkilöstä. Lapsen koulupolun merkitystä on korostettava säätämällä siitä sijoituspäätökseen keskeisesti vaikuttava elementti. Lastensuojelulaissa tulee vahvistaa lapsen sosiaalityöntekijän vastuuta tiedonkulussa, jotta opetuksen- tai koulutuksen järjestäjällä on tarvittavat tiedot lapsen opetuksen järjestämiseksi sekä kodin ja koulun välisen yhteydenpitovelvoitteen toteuttamiseksi.

15. Huoltajien vastuuta lapsen oppivelvollisuuden suorittamisesta tulee vahvistaa

Kodin ja koulun välinen yhteistyö edellyttää kaikkien osapuolten aktiivista osallistumista ja aikaa luottamuksen rakentamiseen. Oppivelvollisuuslain mukaan huoltajan on huolehdittava siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua. **Lakiin on täsmennettävä**

huoltajan vastuuta oppivelvollisuuden suorittamisesta sekä osallistumisesta lapsensa asioiden käsittelyyn koulussa tai oppilaitoksessa. Huoltajilla on ensisijainen kasvatustavastuu lapsestaan.

4. Suomen menestymisen edellyttää kansainvälisyyttä ja koulutuksen tuella onnistunutta maahanmuuttoa

16. Luodaan uusi vahvistetun kielenoppimisen malli varmistamaan vahva alku opetuskielen oppimiselle esi- ja perusopetuksessa

Opetuskielen hallinta on välttämätön edellytys opinpolulla menestymiselle. **Luodaan vahvistetun kielenoppimisen malli, jolla opetuskielen oppimisen alkuvaihe esi- ja perusopetuksessa uudistetaan nykyistä intensiivisemmäksi ja vahvemmaxi maahanmuuttajille sekä Suomessa syntyneille lapsille, joilla ei ole riittävää opetuskielen osaamista.**

Uuden vahvistetun kielenoppimisen mallin tavoitteena on saavuttaa noin neljän vuoden tehojakson aikana opetuskielen hyvä hallinta, mikä mahdollistaa sujuvan ja tasavertaisen opinpolun. Vahvistettu kielenoppimisen tehojakso alkaa esiopetuksesta tai myöhemmin, riippuen siitä, milloin lapsi on Suomeen saapunut. Tehojakso koostuu systemaattisesta kielitaidon testauksesta sekä sen perusteella mitoitettavasta vahvistetusta kielen opetuksesta.

Vahvistettu kielen opetus koostuu valmistavasta opetuksesta ja sen lisäopetuksesta; S2-opetuksesta sekä kielellisestä tukiovetuksesta, jota lailla erikseen kohdennetaan vahvennettuna oppilaille valmistavaa opetusta seuraavien kahden vuoden ajaksi.

Valmistava opetus ja sen lisäopetus määritellään oppilaan subjektiiviseksi oikeudeksi ja sen laatua vahvistetaan määrittämällä siihen kelpoisuus esi-, luokan- ja aineenopettajille.

Opetuskielen oppimista tuetaan myös ennen tehojaksoa varhaiskasvatuksen S2-opetuksessa sekä tehojakson jälkeen perusopetuksen kielellisellä tukiovetuksella ja S2-opetuksella oppijan tarpeen mukaan.

17. Jatketaan toimia S2- ja oman äidinkielen opetuksen kehittämiseksi

S2-opetuksen kehittämistä jatketaan koko koulutusketjussa aina varhaiskasvatuksesta lähtien ja oppimäärän (S1/S2) valintaa tukemaan kehitetään valtakunnallisesti toimiva kielitaidon testaus.

Oman äidinkielen osaaminen on pohja myös opetuskielen hallinnalle ja muulle oppimiselle, siksi **oman äidinkielen opetusta oppijoille tulee lisätä**. Opetuksessa voidaan hyödyntää etäyhteyksiä.

18. Vahvistetaan myöhemmin maahan saapuvien nuorten opetuskielen hallintaa ja sujuvaa polkua toisen asteen opintoihin

Myöhemmin, **perusopetuksen loppuvaiheessa maahan saapuneille nuorille luodaan opetuskielen hallintaa vahvistavat opinnot sekä niitä tukeva opintopolku**. Nuorelle, joka ehtii saada peruskoulun päättötodistuksen, mutta ei osaa opetuskieltä riittävästi toisen asteen tai tutkintokoulutuksen valmentavan koulutuksen (TUVA) aloittaakseen, annetaan **toisen asteen opetuskieleen valmistavia opintoja**. Niitä voi opiskella vuoden ajan tutkintoon valmentavassa koulutuksessa (TUVA), ammatillisessa koulutuksessa tai vapaan sivistystyön oppilaitoksissa. Opetuskieleen valmistavien opintojen aikana opiskelija voi suorittaa myös TUVA:n tai ammatillisen oppilaitoksen opintoja.

Aloittaessaan toisen asteen opinnot nuori, jonka opetuskielen taito on riittävä mutta vielä heikko, saa intensiivistä opetuskielen S2-opetusta, kielellistä tukiopetusta sekä kielitietoista opetusta.

19. Selvitetään kotoutumiskoulutuksen laatua ja vahvistetaan sen vaikuttavuutta selvityksen pohjalta

Kotoutumiskoulutuksen vaikuttavuudesta, laadusta ja oppimistuloksista tehdään selvitys, joka koskee kaikkia kotoutumiskoulutusta tarjoavia oppilaitoksia sekä yksityisiä toimijoita. Selvityksessä tutkitaan erityisesti sitä, olisiko nykyisiä resursseja mahdollista kohdentaa enemmän varsinaisen kotoutumiskoulutuksen toteuttamiseen, mikäli se säädettäisiin osaksi koulutusjärjestelmää ja voitaisiin luopua kilpailutusprosessista ja sen vaatimasta byrokratiasta. Selvityksen pohjalta tehdään toimia kotoutumiskoulutuksen kehittämiseksi.

20. Luodaan edellytyksiä osaajien liikkuvuudelle sekä koulutuksen ja tutkimuksen kehittymiselle kansainvälisyyttä vahvistamalla

Suomi ei menesty ilman kansainvälisiä osaajia niin suorittavan kuin korkean asiantuntemuksen työtehtäviin. Siksi **opettajien monikulttuurisuusosaamista on tuettava** osana opettajien **täydennyskoulutuksen kehittämistä**.

Kansainvälisyys ja kansainvälinen yhteistyö ovat myös elinehto suomalaisten osaamisen sekä koulutuksen ja tutkimuksen kehittymiselle. **Oppilaitosten, oppijoiden, opettajien ja tutkijoiden osallistumista kansainvälistymistä vahvistaviin ohjelmiin ja hankkeisiin sekä henkilöstön liikkuvuutta on tuettava**.

Koulutusperäinen maahanmuutto on nähtävä mahdollisuutena koko Suomelle. **Korkeakouluissa jatketaan hyväksi todettua SIMHE-ohjelmaa** ja tarjotaan opiskelijoille kotoutumiskoulutusta, vahvaa suomen tai ruotsin kielen opetusta sekä

tuetaan kansainvälisten- ja maahanmuuttajakorkeakouluopiskelijoiden kiinnittymistä yhteiskuntaan ja työmarkkinoille.

5. Toimenpiteet osaamis- ja koulutustason vahvistamiseksi koko koulutusketjussa – koulutusastekohtaiset tavoitteet

Varhaiskasvatus- ja esiopetustavoitteet

21. Jatketaan toimia, joilla varmistetaan laadukkaan varhaiskasvatuksen edellyttämä henkilöstö kohti vuotta 2030

Opettajankoulutusmääriä on yliopistoissa viime vuosina nostettu ja kehitetty koulutuksen toteuttamistapoja, jotta pystytään vastaamaan varhaiskasvatuksen opettajatarpeeseen. **Henkilöstötarvetta on arvioitava tiiviisti ja jatkettava jo aloitettuja hyviä toimia, jotta varmistetaan riittävät opettajankoulutusmäärät sekä varhaiskasvatuksen maistereiden koulutusmäärät** yliopistoissa siten, että ne vastaavat laadukkaan varhaiskasvatuksen edellyttämää opettaja- ja päiväkodinjohtajatarvetta vuonna 2030 ja siitä eteenpäin, kuten varhaiskasvatuslailla on vuonna 2018 säädetty.

22. Vahvistetaan varhaiskasvatuksen asemaa osana koulutusjärjestelmää

Osaamistason ja oppimisvalmiuksien vahvistamiseen ja lasten taustasta johtuvien oppimiserojen kaventamiseen voidaan vahvimmin vaikuttaa varhaisessa lapsuudessa varhaiskasvatuksen keinoin. Siksi **varhaiskasvatuksen asemaa osana koulutusjärjestelmää vahvistettava ja siihen osallistumista on kaikin toimin tuettava**. Kotihoidontuesta on poistettava kannusteet (ns. sisaruskorotus), jotka heikentävät vanhemman sisaruksen varhaiskasvatukseen osallistumista.

Turvataan varhainen kielenoppiminen säätämällä varhaiskasvatuksen opetuskielestä sekä opetuskielen kielitaitovaatimuksesta opettajille, erityisopettajille sekä päiväkodin johtajille. Varhaiskasvatus on osa koulutusjärjestelmää ja siksi sen asema osana perustuslain sivistyksellisiä oikeuksia on lainsäädännössä selkeytettävä.

23. Vahvistetaan esiopetusta koulutuksellisen tasa-arvon parantamiseksi

Esiopetuksen tavoitteellisuutta ja vaikuttavuutta on parannettava lasten taustoista johtuvien oppimiserojen kaventamiseksi ja koulutuksellisen yhdenvertaisuuden vahvistamiseksi.

Esiopetuksen opetussuunnitelman uudistaminen on käynnistettävä samanaikaisesti perusopetuksen opetussuunnitelman kanssa. Opetussuunnitelma vaatii selkeytystä ja täsmentämistä sekä erityisesti tavoitteellisuuden sekä opetuksen ja oppimisen nostamista keskiöön tietysti ikäkaudelle soveltuvilla pedagogisilla ratkaisuilla leikin merkitystään unohtamatta.

Esiopetuksen vuosittaista tuntimäärää on kasvatettava 760 tuntiin, mikä takaisi kaikissa kunnissa lapsille koko lukuvuoden ajalle kokonaisen neljän tunnin esiopetuspäivän.

Tämän lisäksi jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua esiopetusta täydentävään päiväkodissa järjestettävään varhaiskasvatukseen. Samalla **on tärkeää jatkaa esiopetuksen tuen vahvistamista** etenkin riittävän erityisopetuksen osalta ja niin, että tuki on yhtenäinen koko päivän ajan.

24. Vahvistetaan varhaiskasvatuksen tuen lainsäädäntöä ja yhtenäistetään sitä esiopetuksen tuen kanssa

Varhaiskasvatuksen tuen lainsäädäntö on nykyisellään liian väljää turvaamaan lapsen tarvitsemaa tukea. **Lainsäädäntöä on yhtenäistettävä esiopetuksen tuen kanssa.**

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on lapsen tuen asiantuntija ja **lapsen oikeudesta erityisopettajan antamaan opetukseen on säädettävä vahvemmin.** Nykyisten **tuen tasojen sijaan tulee säätää ryhmäkohtaisista tuen muodoista sekä lapsikohtaisista tukitoimista.** Tuen toteutumisen varmistamiseksi tulee säätää erityisopettajamitoituksesta siten, että jokaista sataa varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta kohden tulee olla yksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja, esiopetusikäisillä yksi erityisopettaja 50 lasta kohden.

25. Turvataan lapsille riittävän pienet ja pysyvät ryhmät

Lapsen näkökulmasta turvallisuus ja oppimismahdollisuudet perustuvat siihen, että ryhmät ovat riittävän pieniä ja ryhmä pysyy tuttuna ja muuttumattomana. Päiväkodin pysyvä ryhmä tukee myös lapsen ystävyssuhteita, turvaa leikin ja oppimisen jatkuvuuden. Siksi **suhdeluvuksi on säädettävä kaikille 3-vuotta täyttäneille lapsille päiväkodissa 1:7** ja luovuttava 1:13-suhdeluvusta. Säädetään, että yhteen lapsiryhmään voi olla sijoitettuna enintään lain mukainen enimmäismäärä lapsia suhteessa ryhmän henkilöstömäärään (poikkeuksena huomioitava vuorohoitoryhmät). Lisäksi **ryhmillä on oltava omat ryhmätilat**, joiden käyttöä ei tule porrastaa toisen ryhmän kanssa. Turvallisuutta vahvistetaan säätämällä, millaisia kasvatuksellisia ja turvaamistoimia (esim. kiinnipito) lapsiin on lainmukaista kohdistaa.

Perusopetustavoitteet

26. Hallitus sitoutuu oppimisen ja koulunkäynnin tuen korjaustoimiin

perusopetuslain toimeenpanon seurannan ja siitä tehdyn arvioinnin pohjalta

Selvitetään oppimisen tuen lakimuutoksen seurantatiedon pohjalta, miten uudistuksen tavoitteet ovat toteutuneet, mm. miten ryhmäkohtainen tuki on vaikuttanut kouluissa annetun tuen määrään, riittävyteen ja vaikuttavuuteen sekä miten oppilaskohtaista tukea saavien oppilaiden tuen tarpeeseen on pystytty vastaamaan verrattuna entisiin tehostetun ja erityisen tuen oppilaiden määriin ja toteutustapoihin.

Hallituksen tulee sitoutua tarvittaviin korjaustoimiin tuen lainsäädännön ja rahoituksen osalta, mikäli osoittautuu, ettei tuen uudistuksella olla pääsemässä haluttuihin lopputuloksiin eli varhaisen oppimisen ja koulunkäynnin tuen vahvistamiseen ja riittävän tuen takaamiseen jokaiselle tukea tarvitsevalle. Mahdollisia korjaustoimia ovat mm. ryhmäkohtaisen tuen kertoimen kasvattaminen ja erityisopettajien saatavuuden varmistaminen.

Lisäksi on perustettava työryhmä valmistelemaan lainsäädäntöä kuntouttavasta opetuksesta.

27. Uudistetaan perusopetuksen tuntijako ja nostetaan vähimmäistuntimäärää yhdenvertaisuuden parantamiseksi

Uudistetaan perusopetuksen tuntijako ja osana uudistusta jatketaan perusopetuksen vähimmäistuntimäärän kasvattamista oppimistulosten vahvistamiseksi. Nostetaan perusopetuksen vähimmäistuntimäärää vähintään kolmella vuosiviikkotunnilla nykyisestä. Tuntijaossa vähimmäistuntimäärät vuosiluokkaistetaan valtakunnallisesti, mikä mahdollistaa myös tavoitteiden vuosiluokkaistamisen opetussuunnitelman perusteissa.

28. Uudistetaan perusopetuksen opetussuunnitelma vahvistamaan perustaitoja ja oppimistuloksia

Hallituskaudella tulee toteuttaa perusopetuksen opetussuunnitelmauudistus. Kantavana tavoitteena uudistuksessa on karsia ja selkeyttää perusopetuksen tavoitteita keskittyen ydintavoitteisiin ja -sisältöihin. Perustaitojen osaaminen on varmistettava kaikissa oppiaineissa unohtamatta perusopetuksen yleissivistävää tehtävää. Paikallisesti päätettäviä asioita on vähennettävä ja niillä lähinnä täydennetään valtakunnallista opetussuunnitelmaa, millä vahvistetaan opetuksen yhdenvertaisuutta.

Osana uudistusta tavoitteet määritellään vuosiluokittain valtakunnallisesti ja täsmennetään arviointikriteerit myös vähimmäisosaamiseen. Arviointikriteereiden käyttöä konkretisoimaan ja arviointia yhdenvertaistamaan luodaan opettajien käytettäväksi kansallinen arvioinnin tukipankki.

29. Tuetaan vuorovaikutusta ja opetuksen eriyttämistä alas- ja ylöspäin antamalla suositus laadukkaana perusopetuksen ryhmien opettajamitoitukseen

Opettajamitoituksella sekä ryhmäkoolla on vahva vaikutus opettajan ja oppilaiden vuorovaikutukseen, työrauhaan sekä mahdollisuuteen eriyttää opetusta niin heikoimmille kuin etevimmille oppilaille. **Mitoitusta vahvistetaan antamalla suositus opettajamitoituksesta ryhmien muodostamiseen.**

Suosituksen mukaan laadukkaassa perusopetuksessa kaikki opetusryhmät on muodostettava siten, että oppilaita on yhtä opettajaa kohden enintään 10-20. Suosituksen välystä noudatettaessa huomioitaisiin mitoitukseen vaikuttavina tekijöinä mm. opetuksen työtapoihin ja -turvallisuuteen liittyvät vaatimukset, eri vuosiluokkien oppilaiden opettaminen samassa opetusryhmässä, oppimisen tai koulunkäynnin tukea tarvitsevat oppilaat, eri kieli- ja kulttuuritaustoista tulevat ja S2-oppilaat sekä opetuksen antaminen etäyhteyksiä hyödyntäen.

30. Laajennetaan tuntijaossa opiskeltavien kielten valikoimaa ja tarjonnan monipuolisuutta

Vahvistetaan Suomen kansainvälistä kilpailukykyä sekä oppilaiden yhdenvertaisuutta laajentamalla opiskeltavien kielten valikoimaa. Uudistettavassa tuntijaossa säädetään, että opetuksen järjestäjän on tarjottava A-kielenä myös muuta vierasta kieltä kuin englantia. Säädetään, että kielivalikoimassa tarjottu opetus on järjestettävä, mikäli kahdeksan (8) opetuksen järjestäjän oppilasta valitsee asianomaisen kielen. Opetus voidaan järjestää tarvittaessa nykylainsäädännön mukaisesti etäyhteyksiä hyödyntäen koulujen ja opetuksen järjestäjien yhteistyöllä.

Perusopetuksen ja toisen asteen välisen nivelvaiheen tavoitteet

Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa (TUVA) vahvistetaan koulutuksen yhdenvertaista laatua ja luodaan sujuvat siirtymät toiselle asteelle. **Määritellään TUVA-lainsäädäntöön jokaiselle tukea tarvitsevalle opiskelijalle oikeus oppimisen tukeen.** Laatua parannetaan **määrittämällä opiskelijoiden määrä suhteessa opettajien, opinto-ohjaajien ja erityisopettajien määrään.** Vahvistetaan nivelvaiheen opinto-ohjauksen kehittämistyötä. Järjestämislupia myönnettäessä varmistetaan, että opetus voidaan toteuttaa lähiopetuksena ja opiskelijoiden tarpeet huomioiden riittävästi tuettuna. Opetuskielen osaamista vahvistavia opintoja kehitetään. Lisäksi **on perustettava työryhmä valmistelevaan lainsäädäntö kuntouttavasta opetuksesta esi- ja perusopetukseen, toiselle asteelle sekä TUVA-koulutukseen.**

Lukiotavoitteet

31. Kehitetään rahoitusjärjestelmää turvaamaan alueellisesti saavutettava lukiokoulutus

Ikäluokkien pienentyminen haastaa pienten lukioden toimintaedellytyksiä suuressa osassa Suomea. Kunnalla on oikeus järjestää lukiokoulutusta, mutta ei velvollisuutta siihen. Alueellista järjestämisvelvoitetta ei ole. Lukion aineenopettajat opettavat usein myös perusopetuksessa. Ikäluokkakehitys edellyttää alueellista koulutustarpeen tarkastelua ja järjestämisyhteistyötä aineenopetuksen turvaamiseksi yläkouluissa ja lukiossa. **Lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmää tulee kehittää tunnistamaan alueelliseen opiskelijamäärään perustuva koulutustarve ja kuntarajat ylittävä yhteistyö.** Lisäksi tulee perustaa **työryhmä selvittämään alueellisen järjestämisen velvoittavuutta** tunnistuen perusopetuksen ja lukiokoulutuksen yhteinen järjestäminen.

32. Turvataan opiskelijan oikeus lähiopetukseen ja vahvistetaan tarpeellisia opiskelu- sekä vuorovaikutustaitoja

Nuorten lukiokoulutuksessa oleellista on kohtaaminen ja vuorovaikutuksessa toimiminen. Yhteisötaitojen vahvistaminen edellyttää oppilaitoksessa lähiopetuksena tapahtuvaa oppimista ja ryhmässä toimimista. **Lukiokoulutusta tulee jatkossakin järjestää lähtökohtaisesti lähiopetuksena siten, että lukiota voisi käydä kotona asuen. Etä- ja verkkovälitteisiä opetusjärjestelmiä hyödyntäen laajennetaan vähemmän opetettavien aineiden saavutettavuutta.** Alueellista lukiokoulutusta selvittävän työryhmän tehtäväksi on määrättävä myös ehdotuksen tekeminen valtakunnallisesta opintotarjonnan koordinoinnista ja sen tarpeesta.

33. Lukiokoulutuksen laatua ja yhdenvertaisuutta ohjaamaan laaditaan valtakunnalliset laatutavoitteet

Lukiokoulutuksen tulee antaa laaja yleissivistys sekä vahvat valmiudet jatko-opintoihin korkea-asteelle. Ikäluokkien pienentyessä ja muuttoliikkeen vahvistuessa lukiot ovat tulevaisuudessa yhä erilaisempia. Suuremmissa kaupungeissa opetusryhmät ovat suuria ja pienissä lukioissa kamppaillaan toisenlaisten opetuksen laatuun vaikuttavien tekijöiden kanssa. Oppimisen tuki ja opinnoissa tarvittavien koulunkäyntitaitojen vahvistaminen edellyttää selkeitä rakenteita. Opetusta annetaan tulevaisuudessa oletettavasti yhä enemmän etä- ja verkkovälitteisesti.

Lukiokoulutuksen laatua ja yhdenvertaisuutta ohjaamaan tulee laatia kansalliset laatutavoitteet, joiden toteutumista mitataan ja seurataan. Laatutavoitteilla turvataan opiskelijan oikeutta kohtuulliseen ryhmäkokoon, laadukkaaseen lähi- ja etävälitteiseen opetukseen, ohjaukseen ja oppimateriaaleihin sekä opiskeluvälineisiin.

34. Selvitetään oppimisen tuen uudistuksen vaikutuksia lukiokoulutuksessa ja varmistetaan lisärahoituksen kohdentuminen oppimisen tukeen

Oppimisen tukeen kohdennettiin vuodesta 2025 alkaen 10 miljoonan euron lisärahoitus. Lukiokoulutuksen rahoitus on kuitenkin yleiskatteellista, minkä seurauksena koulutuksen järjestäjä voi kohdentaa rahoituksen haluamallaan tavalla. **Oppimisen tuen uudistuksen vaikutuksia on arvioitava ja rahoituksen kohdentumista tosiasiallisesti oppimisen tukeen sekä erityisopetuksen vahvistamiseen selvitettävä.** Selvityksen pohjalta on toteutettava tarvittavat toimenpiteet tuen tosiasialliseksi vahvistamiseksi.

Ammatillisen toisen asteen tavoitteet

35. Lisätään ammatillisen koulutuksen lähiopetusta turvaamaan työelämään ja jatko-opintoihin tarvittava osaaminen

Ammatillisen koulutuksen tehtävänä on antaa opiskelijoille vahvat valmiudet työelämään ja jatko-opintoihin. Siksi opiskelijoilta vaadittava tavoitetaso on pidettävä korkealla, minkä toteutumiseksi opiskelijoiden on saatava tarvitsemansa opetus sekä yksilöllinen tuki ja ohjaus. **Tämä edellyttää erityisesti lähiopetuksen määrän lisäämistä oppivelvollisille, opiskelijoiden kokonaisten lähiopetuspäivien ja -viikkojen turvaamista sekä opetusryhmien pienentämistä.** Tehdyn tuen uudistuksen tavoitteiden toteutumista seurataan.

Rahoituksen ja lainsäädännön on ohjattava koulutuksen järjestäjiä kohdentamaan resurssit ensisijaisesti opetukseen ja oppimisen tukeen, jotta jokaisella opiskelijalla on mahdollisuus onnistua opinnoissaan parhaalla mahdollisella tasollaan. Ammattitaitoiset opettajat, ajantasaiset oppimateriaalit sekä asianmukaiset ja turvalliset oppimisympäristöt ovat keskeisiä oppimisen edellytyksiä.

Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) sisältö on karsittava ja uudistettava siten, että se muuttuu aidosti opiskelijan ja opettajan väliseksi oppimista ja opintojen etenemistä tukevaksi asiakirjaksi vähentäen sen hallinnollista kuormittavuutta.

36. Ammatillisen koulutuksen käyneiden osaamisen ajantasaisuudesta ja jatkuvasta oppimisesta huolehtimalla turvataan pitkät työurat ja vahva kilpailukyky

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden ja sen jo suorittaneiden pääsyä korkeakouluopintoihin on edelleen kehitettävä ottaen huomioon nykyiset väylä- ja polkuopinnot. Myös **työelämässä jo oleville on mahdollistettava joustava jatkuva oppiminen** ja sujuvoitettava jatko-opintoihin siirtymistä. Samalla on tärkeää vahvistaa ammatti- ja erikoisammattitutkintojen asemaa työelämässä tunnustettuina jatkotutkintoina, väylänä osaamisen syventämiseen ja uralla etenemiseen.

37. Turvataan opiskelijoiden oikeus laadukkaaseen ja yhdenvertaiseen ammatilliseen koulutukseen laatimalla kansalliset laatukriteerit

Ammatillisen koulutuksen laadun varmistaminen edellyttää selkeitä ja yhdenmukaisia käytäntöjä. **Yhteisiin aineisiin on kehitettävä yhtenäinen ja oikeudenmukainen arviointimenettely sekä opetustuntimäärät**, jotka tukevat opiskelijoiden oppimista ja osaamisen tunnistamista. **Oppilaitoksille tarvitaan kansalliset laatukriteerit**, jotka ohjaavat koulutuksen kehittämistä ja varmistavat sen yhdenvertaisen laadun. Näyttöjen toteutuspaikkoja koskevat säädökset on päivitettävä vastaamaan nykyisiä tarpeita ja erikseen on arvioitava myös opiskelijan ammattialan teoriatiedon hallintaa. Ammatillisten opintojen suunnittelua ja toteutusta on vahvistettava tiiviissä yhteistyössä työelämän kanssa, jotta koulutus vastaa paremmin työelämän vaatimuksia ja opiskelijoiden tulevaisuuden tarpeita unohtamatta koulutuksen yleissivistävää sekä jatko-opintokelpoisuuteen tähtäävää tehtävää.

38. Turvataan ammatillisen koulutuksen saavutettavuus

Ammatillisen koulutuksen maantieteellinen saavutettavuus on turvattava. Saavutettavuudessa on tarkasteltava myös eri koulutusalojen saatavuutta alueilla.

Taiteen perusopetuksen tavoitteet

39. Taiteen perusopetuksen kokonaisuudistuksen tavoitteiden saavuttamista seurataan ja arvioidaan

Taiteen perusopetuksessa tehdylle kokonaisuudistukselle asetettujen tavoitteiden toteutumista on seurattava. Viimeistään hallituskauden puolivälissä arvioitava muun muassa, onko koulutuksen alueellista ja taiteenalakohtaista saavutettavuutta kyetty kasvattamaan ja yhteistyön edellytyksiä parantamaan. Lisäksi on arvioitava, miten uudistus on vaikuttanut toiminnan laatuun.

40. Taiteen perusopetuksen tunnettuutta ja siihen osallistumista vahvistetaan erityisesti haavoittuviin väestöryhmiin kuuluvien nuorten osalta

Käynnistetään yhdessä kuntien ja sidosryhmien kanssa **hallituskauden mittainen hanke, jolla lisätään taiteen perusopetuksen tunnettuutta erityisesti haavoittuviin väestöryhmiin kuuluvien nuorten keskuudessa.** Tavoitteena on tukea näiden lasten ja nuorten hyvinvointia ja kotoutumista sekä ehkäistä yksinäisyyttä harrastustoimintaan osallistumisen avulla.

Vapaan sivistystyön tavoitteet

41. Vahvistetaan kansalaisopistojen antamaa koulutusta

maahanmuuttajataustaisille vanhemmille ja aikuisille sekä toteutetaan tätä koskeva pilottihanke

Kansalaisopistoille laaditaan kokeilupilotti, jossa päiväkotijärjestelmän ja peruskouluikäisten maahanmuuttajalasten vanhemmille järjestetään lasten toimintapäivän aikana kieli- ja kotoutumiskoulutusta. Koulutuksen sisällöissä perehdytään suomalaiseen koulutusjärjestelmään, alueen yhdistystoimintaan sekä kansalaisopiston harrastus- ja koulutustoimintaan aktivoiden osallistujia liittymään toimintaan mukaan.

Vahvistetaan myös vapaan sivistystyön muita mahdollisuuksia maahanmuuttajataustaisten aikuisten monipuoliseen koulutustarjontaan. Lisätään luku- ja kirjoitustaidon sekä kielitaidon koulutusta erityisesti työelämän ulkopuolella oleville aikuisille.

42. Vapaan sivistystyön toimijoiden mahdollisuuksia järjestää opiskeluvalmiuksia ja elämän hallintaa tukevia koulutuksia laajennetaan

Laajennetaan vapaan sivistystyön toimijoiden mahdollisuuksia järjestää opiskeluvalmiuksia ja elämän hallintaa tukevia koulutuksia. Koulutustarjontaa kehitetään erityisesti vahvistamaan nuorten aikuisten jatko-opinto- ja työelämävalmiuksia.

Varmistetaan vapaan sivistystyön parissa saavutetun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen muualla koulutusjärjestelmässä. Aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisessa tulee perustua opettajan arvioon.

43. Turvataan vapaan sivistystyön kurssimaksujen kohtuullisuudella jatkuvan oppimisen ja harrastusmahdollisuuksien saavutettavuus kaiken ikäisille ja taustaisille kansalaisille

Vapaan sivistystyön oppilaitosten toiminta on merkittävä toimintakyvyn edistäjä ja ylläpitäjä eri ikäisille ja -taustaisille kansalaisille. Suomessa on noin miljoona yli 70-vuotiasta. Muun muassa tämän kasvavan väestöosan hyvinvoinnin ja terveyden kannalta vapaan sivistystyön monipuoliset koulutus- ja harrastusmahdollisuudet tukevat toimintakykyä. Lisäksi ne ehkäisevät yksinäisyyttä tarjoten tilaisuuksia vuorovaikutukseen ja yhdessä olemiseen. Tämän toiminnan pitämiseksi kaikille saavutettavana on vapaan sivistystyön kurssimaksut pidettävä kohtuullisina.

Yliopisto- ja ammattikorkeakoulutavoitteet

44. Turvataan korkeakoulutuksen laatu koulutus- ja osaamistason nousun mahdollistamiseksi

Kansallisesti keskeinen **tavoite nostaa korkeakoulutettujen osuutta edellyttää pysyvää koulutuspaikkamäärien nostamista sekä rahoitusta, joilla nämä koulutukset toteutetaan laadusta tinkimättä.** Työuran aikaiselle **jatkuvalla oppimiselle on luotava oma erillinen toteutus- ja rahoitusmallinsa**, joka kattaa ammatillisen toisen asteen sekä korkea-asteen koulutukset. Lisäksi on vahvistettava keinoja tehdä yhteistyötä korkeakoulujen välillä sekä yritysten, kolmannen sektorin, julkisen sektorin, toisen asteen oppilaitosten ja jatkuvan oppimisen eri toimijoiden kanssa.

45. Kehitetään korkeakoulujärjestelmää hallitusti ja säilytetään kahden rinnakkaisen korkeakoulun mallin vahvuudet

Korkeakoulujärjestelmää on kehitettävä kokonaisuutena ja tasa-arvoisena säilyttäen yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen erilaiset roolit ja tehtävät. Korkeakoulujen toimintaedellytykset on pidettävä vahvoina laadun vahvistamiseksi opetuksessa ja tutkimuksessa.

Ammattikorkeakouluilla ja yliopistolla on oma erityinen tehtävänsä yhdessä yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa. Ammattikorkeakoulussa ja yliopistossa on opetuksen ja tieteen vapaus sekä vahvat toimintaedellytykset kehittyä omien vahvuuksiensa pohjalta.

46. Vahvistetaan korkeakoulujen akateemista vapautta turvaamalla vahvat toimintaedellytykset

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen tulee jatkossakin perustua vahvaan akateemiseen vapauteen. Ennakoitavissa oleva ja riittävä rahoitus on akateemisen vapauden edellytys.

Kaikessa lainsäädäntötyössä on varmistettava, ettei tieteen vapauden puututa tai rajoiteta sitä liian epämääräisillä muotoiluilla. Turvaamalla tieteen, taiteen ja opetuksen vapautta vahvistamme samalla osaamisen laatua sekä demokraattisen yhteiskuntamme peruspilareita.

47. Jatketaan työtä sen eteen, että korkeakoulut ovat hyviä työpaikkoja ja houkuttelevat jatkossakin parhaita osaajia

Vahvistetaan korkeakoulujen opetus- ja tutkimushenkilöstön pedagogista osaamista. Korkeakouluissa on lisättävä vakituisen opetushenkilöstön määrää vastaamaan laajentuvan korkeakoulutuksen tarvetta.

6. Vahvistetaan työn tuottavuutta ja kasvun edellytyksiä tukemalla työkykyä ja työelämän vakautta

Työkykyä ja työhyvinvointia edistämällä voidaan pidentää työuria sekä vaikuttaa positiivisesti julkiseen talouteen, työllisyyteen, verokertymään ja työeläkejärjestelmän rahoitukseen.

48. Tehdään oppilaitoksista turvallisia työpaikkoja ja oppimisympäristöjä alan omalla työsuojeluohjelmalla

Jotta oppilaitokset olisivat turvallisia niin työpaikkoina kuin oppimisympäristöinä, on **kasvatus-, opetus- ja tutkimusalalle luotava oma työsuojeluohjelma** opetushenkilökunnan ja johtajien kokeman kuormituksen vähentämiseksi. Jatkossa työnantajaa on voitava sanktioida entistä vahvemmin, jos työsuojelusääntelyä ei noudateta.

Työsuojeluohjelmalla tarkoitetaan esimerkiksi työsuojelulainsäädännön kehittämistä, jotta väkivalta- ja uhkatilanteiden sekä haitallisen työkuormituksen ennaltaehkäisy on vaikuttavaa ja niihin puuttuminen tehokasta. Lisäksi oppilaitosturvallisuuden parantamiseksi tarvitaan kansalliset suositukset sekä opetusalan ominaispiirteet huomioiva kansallinen työkalu työn vaarojen selvittämiseen ja arviointiin. Henkilöstöön kohdistuvien väkivalta- ja uhkatilanteiden ennaltaehkäisy ja selvittäminen on huomioitava henkilöstön täydennyskoulutusta kehitettäessä.

49. Lisätään työkykyä ja työhyvinvointia tukevia toimia työn tuottavuuden parantamiseksi ja työurien pidentämiseksi

Opettajat kouluttavat osaaajat kaikkialle yhteiskuntaan. Suomella ei ole varaa olla huolehtimatta opetusalan ammattilaisten työkyvystä ja -hyvinvoinnista.

Työterveyshuollon rooli työkyvyn ja työhyvinvoinnin tukemisessa on keskeinen. **Työterveyshuollon lakisääteisiä palveluita tulisi laajentaa erityisesti mielen hyvinvoinnin osalta.**

Työn psykososiaalinen kuormitus on tunnistettava ja siihen on puututtava tehokkaasti. Esimerkiksi psykososiaalisten kuormitustekijöiden mittaamista on säädettävä velvoittavammaksi ja täsmennettävä tunnistamaan paremmin myös opetusalan kuormitustekijöitä. Ennaltaehkäisevä toiminta, arviointi ja toimenpiteet on turvattava työturvallisuuslainsäädännöllä.

Osa- ja täsmätyökykyisten mahdollisuuksia työntekoon on parannettava esimerkiksi taloudellisilla kompensatiokeinoilla. Sairausvapaalta työhön palaamista on tuettava esimerkiksi lieventämällä osasairauspäivärahaan liittyviä

työaika-rajat. Lainsäädännön työnantajavelvoitteiden on tuettava työn suunnittelua, mitoitusta ja muokkaamista sekä tarvittaessa korvaavan työn tarjoamista.

50. Parannetaan palvelussuhdeturvaa ostovoiman vahvistamiseksi ja työelämän vakauden lisäämiseksi

Palvelussuhdeturvaa parantamalla tuetaan vakaata työelämää, pitkiä työuria, työhyvinvointia sekä syntyvyyttä. Toistaiseksi voimassa olevissa palvelussuhteissa työntekijöillä on muun muassa parempi ostovoima ja vakaammat edellytykset perheen perustamiseen. Tämä kaikki tukee myös talouskasvua.

Irtisanomisten on oltava mahdollisia vain asiallisesta ja painavasta syystä. Viranhaltijalakia on uudistettava. Muun muassa on tarkennettava tuntiopettajien ja sijaisten asemaa, takaisinottovelvoitetta, työajan vakiintumista ja yleistä vahingonkorvaussäännöstä sekä pidennettävä riitautusten määräaikoja. **Irtisanomissuoja perhevapaalta palaaville työntekijöille on säädettävä ja liikkeenluovutuslainsäädäntöä uudistettava.**

Myös määräaikaisten työntekijöiden asemaa parantamalla voidaan vaikuttaa positiivisesti työllisyyteen ja talouskasvuun. Opetusalalla määräaikaisten työsuhdeturvaa vahvistamalla kasvatettaisiin alan veto- ja pitovoimaa. Siksi **määräaikaisuuksille on vaadittava perusteltu syy.**

51. Opetusalan tekijänoikeuksia on vahvistettava

Opetusalalla innovoidaan ja tuotetaan paljon opetusmateriaalia. Silti alan tekijänoikeudet ovat epäselviä ja työnantajat koettelevat niiden rajoja jatkuvasti.

Opettajien tekijänoikeudellista suojaa lainsäädännössä on vahvistettava. Esimerkiksi tekijänoikeuksissa tulisi huomioida opettajien autonomia ja muut opetusalan erityispiirteet. Akateemista yrittäjyyttä on edistettävä esimerkiksi **parantamalla opetus- ja tutkimushenkilöstön immateriaalioikeuksia** työssään tekemiin keksintöihin ja innovaatioihin.

52. Työttömyysturvaa on kehitettävä

Etenkin ikäluokkien pienentyessä talouskasvumme ja koko hyvinvointiyhteiskunnan kestävä rahoituspohja nojaavat korkeaan työllisyysasteeseen.

Työttömyysturvaa on muutettava työnteon kannattavuuden parantamiseksi sekä työmarkkinoille tulevien ja nivelvaiheissa olevien työntekijöiden suojaamiseksi. Esimerkiksi työssäoloehdon tulisi opetusalan näkökulmasta olla korkeintaan 8 kuukautta, jotta se turvaisi erityisesti vastavalmistuneiden opettajien asemaa. Ansiosidonnaisen päivärahan porrastusta on ajallisesti pidennettävä, koska työnhaku opetusaloilla ja asiantuntijatyössä yleensäkin voi kestää, eikä työnhakija itse voi siihen vaikuttaa. Työttömyysturvan suojaisuus osa-aikatyön kannattavuuden parantamiseksi on palautettava.

7. Reilut työmarkkinat takaavat vakaan talouskasvun ja yhteiskuntarauhan

Suomen osaavan työvoiman kilpailukyky ja tuottavuus turvataan laadukkaalla koulutusjärjestelmällä. Sitä ylläpitävät korkeasti koulutetut opettajat, joten alan veto- ja pitovoimasta on huolehdittava.

53. Yhteiskuntarauha ja sisäinen vakaus turvataan sopimusyhteiskuntaa ja työriitojen sovittelujärjestelmää vahvistamalla

Taloudellisesti haastavat ajat ja Suomeen kohdistuvat ulkoiset uhat edellyttävät sisäistä yhtenäisyyttä. Työmarkkinoilla tätä yhtenäisyyttä ja työrauhaa voidaan rakentaa vain vahvistamalla sopimisen kulttuuria ja välttämällä sanelupolitiikkaa.

Työriitalakia on uudistettava siten, että valtakunnansovittelijalla on toimivalta poiketa palkankorotusten yleisestä linjasta tilanteissa, joissa on turvattava osaavan ja koulutetun työvoiman saatavuus ja palkkatasa-arvon toteutuminen. **Valtakunnansovittelijan toimistoon on perustettava riippumaton talousosasto**, jonka tehtävänä on tuottaa ajankohtaista tilannekuvaa maan taloudellisesta tilanteesta ja palkansaajien reaaliansioiden kehityksestä.

Vahva sopimisen kulttuuri edellyttää **työehtosopimusten yleissitovuuden puolustamista ja keskeisten työelämäuudistusten sopimista kolmikannassa. Ammattijärjestöjen jäsenmaksujen verovähennysoikeus on turvattava.**

54. Jokaisen työntekijän täysi osaaminen saadaan taustasta riippumatta käyttöön työelämän yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistämällä

Kaikenlaisen syrjinnän poistamiseksi tarvitaan vaikuttavia toimia. Korkeasti koulutettu henkilöstö naisvaltaisilla aloilla hoitaa monia yhteiskunnan kannalta korvaamattomia ydintehtäviä.

Jotta näille aloille saadaan jatkossakin houkuteltua osaajia, **palkkatasa-arvoa on vahvistettava**. Palkkauksessa on aina huomioitava koulutus ja kelpoisuus. Yhdenvertaisuuden vahvistaminen edellyttää **palkka-avoimuuden lisäämistä ja tukea perhevapaiden jakautumiselle tasaisesti**.

Syrjiviä rakenteita on purettava ja ehkäistävä lainsäädännöllä, jotta parhaat osaajat sukupuolesta tai taustasta riippumatta voivat työllistyä ja edetä urallaan kykyjensä ja osaamisensa mukaisesti. Yhdenvertaisuutta tukevat **anonyymi rekrytointi sekä henkilöstön edustajien aseman vahvistaminen** esimerkiksi tiedonsaantioikeutta parantamalla. Lisäksi lakitasolla on otettava käyttöön sukupuolineutraali termistö työntekijäedustukseen.

55. Epäasiallinen kohtelu ja väkivallan uhka on kitkettävä työelämästä

Opetusalan veto- ja pitovoiman takaamiseksi epäasiallinen kohtelu, häirintä, kunnianloukkaus, vihapuhe, maalittaminen sekä fyysinen ja henkinen väkivalta on kitkettävä. Myös huoltajien kohtuuttomat vaatimukset kuormittavat opetushenkilöstöä.

Työnantajan velvollisuutta huolehtia väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän loppumisesta työpaikoilla on lainsäädännöllä vahvistettava. Työssä tapahtunut kunnianloukkaus on säädettävä virallisen syytteen alaiseksi. Yksilön oikeusturvaa parannetaan myös uudistamalla tasa-arvolaki ja jatkamalla yhdenvertaisuuslain päivittämistä näitä lakeja yhdenmukaistamalla.

56. Lain turvaa työelämän heikommalle osapuolelle on vahvistettava

Työelämän on perustuttava reiluuteen ja ennakoitavuuteen. Emme voi ajautua tilanteeseen, jossa työelämäkysymyksiä ei ratkota yhteistyössä vaan sanellen.

Reiluun työelämään kuuluu **työntekijäjärjestöjen kanneoikeus**. Lisäksi **palvelussuhteisiin liittyvien riitaprosessien sujuvuutta ja kustannustasoa on kohtuullistettava. Työnantajan vastuuta työhyvinvoinnin toteutumisessa on vahvistettava** ja mahdollistettava myös työnantajan sanktiointi, mikäli se laiminlyö velvoitteitaan.